

RAZMIŠLJANJA O POEZIJI IVA SVETINE

Iako bismo želeli u ovim razmišljanjima povodom poezije Iva Svetine, da prevaziđemo granice prigodnog zapisa i izbegnemo superlative, prinuđeni smo već na samom početku da istaknemo dve stvari: u okvirima savremene slovenačke poetske produkcije, poezija Ive Svetine predstavlja jednu od najznačajnijih i najzanimljivijih pojava; za njegovu poeziju vezuje se pitanje ponovnog uspostavljanja principa lepote koji su neke ranije generacije — pre svega, generacija Daneta Zajca, a zatim i Tomaza Salamuna — priznavale samo uslovno, a najčešće isticale kao njen nerazvijeni oblik prisustvo i užas destrukcije. Generacija koja se okupila oko grupe OHO pojam lepote je shvatila u skladu sa svojim konceptualnim principima i poimala ga samo kao jedan od mogućih kvaliteta ili elemenata, a nikada kao vrhovni ili vodeći element.

Verni uvodnoj misli, moramo istaći da se poezija Iva Svetine, sabrana u četiri knjige poetskih tekstova (*Plovi na jagodi lutka magnolija u zlatne vladine palate*, 1971, *Heliks i Tibija*, 1973, *Botičeli*, 1975 i *Vaša partijska ljubav, očevi! Herojska smrt života...* 1976) i štampana u nizu slovenačkih i jugoslovenskih časopisa, nije bavila samo problemima lepote. Kada bismo hteli enciklopedijski zgusnuto da prebrojimo centralne poetske probleme, mogli bismo ih rasporediti u tri tematska kruga. U prvom krugu nalazi se problem lepote, povezan sa erosom i seksusom, dat u različitim intenzitetu do potpune orgiastičnosti osećanja. Drugi krug obuhvata pronalaženje novog sveta, na način kojim samo poetski jezik može da ga pronalazi: pomoću slika, znakova, boja, pomoću magije reči koje se menjaju, umnožavaju i dobijaju nova značenja. Specifičnost oba ova tematska kruga jeste neobična kultivisanost predstavljenog sveta koji se uvek pojavljuje kao suprotnost erotici i seksu gde Svetina ne želi da prizna nikakve norme. Norma prvog tematskog kruga mogla bi da bude samo svet njegovih sopstvenih doživljaja, koji, u toj poeziji, ima intenciju da se pojavi kao jedino merilo, ako uopšte nešto može da bude merilo. Slične konstatacije važe i za pronalaženje sveta, za izmišljanje onog sveta koji se rađa iz slobode i lepote poetskog jezika. Ali, mora se priznati da su jezik i njegov izraz, i u poetskom interpretiranju seksa i sveta uobrazilje, presudno povezani s pojmom lepote, te da upravo taj jezički izraz donekle ograničava mogućnost prevodenja Svetinove poezije. Njegova poezija se direktno nadovezuje na neke od izvora «čiste» lepote: na renesansu, mistički nemački romanizam, Lotreamona, starijeg Malarmea, na Cankarevu erotsku poeziju.

Prve tri knjige Svetinovih poetskih tekstova, u okvirima savremene slovenačke poezije, obnavljaju neke pojmove koji su počeli da se smatraju neadekvatnim ili čak prevaziđenim: pojavljuju se razigranost, nežnost, kultivisanost izraza, orgiastičnost, životni misticizam, mističnost pejzaža, a zatim i pojmovi sušte ironičnosti, miline, magičnosti reči. Već u prvoj knjizi Svetinovih poetskih tekstova nalazi se poezija prepuna slika koje po svojoj fantastičnosti nemaju nikakvog neposrednog prethodnika. Pojavljuje se seks kao celina koja ne može da se odvoji od erotike, a dat je u formi bezgranične žestine koja kod kritike izaziva pre nepoverenje nego prihvatanje. Međutim, žestoku erotiku, iako ona opeva incest, sodomiju, surovost pa čak i perverz-

nost i prodire u najskrivenije delove tela i duše voljene osobe, ni u kom slučaju ne možemo proglasiti pornografijom. Detaljna analiza erotskih i seksualnih motiva Svetinove poezije pokazala bi da je on za svaki stih posebno »pronašao« ad libitum metaforu polnog akta, polnog organa, poljubca, orgazma. Sve to važi i za drugi tematski krug u kojem se iz krhkog gradiva reči iz njihovog razigranog šarenila, stvara magičan svet snoviđenja, priviđenja i arabski. Pesnik, iako ponegde još vezan, naročito u prvoj knjizi, za poeziju Gregora Strmiše, ostvaruje svet potpuno novih i nepoznatih metafora. Istovremeno, to je i svet Lepote, sa velikim L. Svetina je uspeo u onome o čemu je slovenačka poezija, sa svojim slabašnim pokušajima, dosad samo sanjala: pesnik, koji je izuzetno kultivisan i literarno veoma obrazovan, upoznat s orijentalnom književnošću (poznata je njegova scenska realizacije *Gilgameša*), uspeo je da u svoju poeziju unese bogati, mirišljavi, šaroliki, opojni erotski svet, ali ne u vidu smešnog prurušavanja već kao čist i nepatvoren materijal. Ovom prilikom nemamo dovoljno vremena da navedemo čitav niz motiva iz svetske književnosti, mitologije, istorije i estetike koje susrećemo u Svetinovoj poeziji, ali knjiga njegovih poetskih tekstova *Botičeli*, koja nas već svojim naslovom uvodi u svet renesansnog, bokačovskog sladostrašća, najbolja je ilustracija za našu tvrdnju. Svetina poznaje dugačak, nitmički stih koji je na granici između poezije i proze, stih kao stvoren da u svojoj strukturi odrazi neverovatno opsežnu estetsku informaciju. Njegov stih je pogodan za opisivanje ljubakanja, milovanja i polnih aktova, jer kroz blistavu bespredmetnost jezika on izmiče deskriptivnosti: pojavljuje se kao sveobuhvatna čulnost, telesnost i požuda. Knjiga *Heliks i Tibija* verovatno predstavlja vrhunac ovakvih opisivanja koja se protežu na više stranica. Lepoti polnosti, koja dobija dimenzije prabitnosti (a to je uticaj kasnog nemačkog romantizma), pridružuju se u *Botičeliju* i lepota telesnosti, lepota pejzaža i lepota snoviđenja. Mora se priznati da su upravo *Heliks i Tibija* i *Botičeli* oni događaji koji u slovenačkoj poeziji uspostavlja princip lepote kao konstitutivnog poetskog elementa.

Treći krug, iako se očituje u fragmentarnom vidu nije manje značajan. On je više enigmatičan, ali podjednako žestok i ne napušta svoj osnovni izraz u knjizi *Vaša partijska ljubav, očevi! Herojska smrt života...* u kojoj će kao datum nastanka stajati godina 1972, što znači da su se ovi stihovi rađali od trenutka kada je Svetinova erotska poezija dostigla vrhunac u *Heliksu i Tibiji*. Treći krug je krug nacionalne istorije, problem njene neminovnosti i presudnosti. Možda nije preterana tvrdnja da ne postoji značajniji slovenački pesnik koji se nije latio nacionalne istorije. Što se tiče Svetine, za njega je nacionalna istorija, kao i svi vanpoetski predmeti, prisutna u vidu materijala poetskog jezika i to kao njegova supstanca. Ako je moguće da se predmetom poetske poruke učini sve što pripada svetu i istoriji — oko nas, onda je takođe moguće latiti se i tabua. A mora se priznati da je upravo nacionalna istorija umnogome pravi tabu. Svetina se ni u kom slučaju, ne ubraja u red onih koji po svaku cenu pokušavaju da negiraju istoriju, on joj se ne ruga niti je prezire, ali, ipak, dolazi u sukob s tradicionalnim stanovništvom koje uvek diže glavu u uprošćenom obliku, kao zdrav razum — kada naslućuje da su ugroženi mitovi. Sukob omogućava činjenica da pesnik sebi uzima slobodu poetskog čina, slobodu da u bipolarnost orgiastičnosti i žestine seksusa i erosa, u nežnost, šarolikost i kultivisanost pejzaža iz snova i u priviđenja — uključuje elemente neposredno pozajmljene iz rznice novije istorije. Sa stanovišta Svetinove poetike, knjiga *Vaša partijska ljubav, očevi!* u stvari, predstavlja sintezu, u njoj su sva tri kruga: erotika, sloboda snoviđenja i nacionalna istorija. Razume se da se upravo tu zahteva pažljivo čitanje, distinktivno čitanje koje može da shvati kontrapunkte između Svetinove poetske žestine i »stihova« koji su preneti iz sećanja Nadežde Krupskaje na Vladimira Iljiča Lenjina.

Uvereni smo da o dimenzijama takvog poetskog stvaralaštva treba dobro razmisliti. Ne bismo hteli da ovaj zapis pretvorimo u nekakvu apologiju, ali, svejedno, moramo da postavimo nekoliko presudnih pitanja, i to ne samo pitanja o Svetinovoj poeziji već i o umetnosti kao jednom od vrhunskih oblika pojavljivanja lepote. Ako smo spremni da pesnicima priznamo legitimno pravo na opevanje svega što čini ovaj svet, zašto onda da im se zabrani da govore i o onim ljudskim radostima i zabludama koje su sastavni deo nacionalne istorije. Zar nije moguća sinteza raznorodnih elemenata, pošto su lepota i čvrstina poetskog jezika u svim svojim slikama do te mere izraženi da omogućavaju nastajanje poetskih tekstova neobične snage. Upravo knjiga *Vaša partijska ljubav, očevi!* jeste takav umetnički organizam, u kojem se do savršenstva objedinjavaju sva tri tematska kruga, a da pri tom ni jedan nije favorizovan na uštrb drugoga.

Moje je mišljenje da će se, tek sa ovom novom knjigom, Svetinovo poetsko stvaralaštvo predstaviti u pravom svetlu što će omogućiti i celovit kritički sud, te će se tako još jednom potvrditi ona Rilkeova misao koja važi za svaki život i poeziju iznad granica prosečnosti: Man musst das Leben nicht verstehen /dan wird es werden wie ein Fest! /Ne treba da razumeš život! /tek tada, biće kao da je praznik! /